

КОСМОПОЛІТИЗМ: ЙОГО ПРИЧИНИ ТА СУЧАСНІ ПРОЯВИ

Вивченням такого явища як космополітизм займалися мислителі давніх часів і народів. Актуальність теми дослідження визначається тим, що, прогресуючі в наш час процеси глобалізації та світової інтеграції, сприяють зростанню рівня міжкультурної комунікації, поглиблюють обмін досвідом та розширюють світогляд людей, перетинаючи при цьому національно-державні кордони. Вихідним для досліджуваної теми може бути вислів кініка Діогена Синопського. «На питання, звідки він?», Діоген сказав: «Я – громадянин світу». З тих пір феномен космополітизму став предметом осмислення різних мислителів, в результаті чого обріс безліччю смислів, діапазон яких великий, і включає в себе як позитивні, так і негативні оцінки. Узальнивши існуючі визначення, космополітизм, можна трактувати як широку, багату та суперечливу сукупність різних соціально-політичних орієнтацій — від взаємодії та зближення народів та держав до нігілістичного відношення до національної культури і традицій. У сучасному значенні космополітизм — ідеологія, що проповідує зречення національних традицій, культури, патріотизму, заперечує державний і національний суверенітет. Чи є націоналізм і космополітизм протилежними явищами? Ось яку цікаву думку щодо націоналізму і космополітизму висловив український письменник, публіцист і громадський діяч кінця 19 ст. Трохим Зіньківський. «Треба розрізняти не слова, а річ саму по собі. В чистім благороднім розумінні націоналізм, як почуття природне, мусить бути під контролем ідей гуманізму – любити свій народ, працювати для нього не значить зневажати і ненавидіти іншу народність. Кожна людина мусить дивитися на всіх інших людей однаково, як на людей, поводитись з ними так, як собі того бажаєш. Цього вимагає гуманне космополітичне чуття, і в такому благородному розумінні кожна людина мусить бути космополітом» [1]. Можливо, кожен громадянин України має право самостійно вибирати до якої думки йому варто схилитися. Але ми повинні бути патріотами своєї держави, зміцнювати та оберігати її. Чи зуміємо це зробити, якщо відкладатимемо національні питання на другий план? Сьогодні космополітизм для України є гальмом внутрішньої консолідації суспільства. Подолання означеного феномену в українській духовності та становлення новітньої національної культури України, з якою себе ідентифікували б її громадяни, може і повинно стати запорукою гарантованого майбутнього українського народу. Шляхом, на якому цих цілей можливо досягти, є творче використання досвіду інших націй у відродженні національної мови і зміцненні національної держави. Напевно, ще з давніх часів та зараз у сучасній Україні, все-таки перемагає патріотизм. На сьогодні в Україні склалася нелегка політична ситуація. І кожен декларує свою життєву позицію: або ж ти патріот своєї Батьківщини, або її ворог. Із цим явищем почав проявлятися український патріотизм ще більше[5]. Але сьогодні космополітизм не зустрічає засудження ні на рівні урядів, ні на рівні суспільно-політичних організацій. Бути космополітом для когось модно і престижно. І, навпаки, замикатися в межах своєї нації вважається сектантством і проявом консерватизму. Зараз космополітизм постає як сукупність суперечливих поглядів та орієнтацій, що потребують систематизації та оформлення у цілісну доктрину. І тоді він неодмінно постане перед світовою спільнотою у вигляді нової політичної ідеології сучасності, що здатна буде забезпечити делікатний баланс єдності та різноманіття, досягнення якого має бути основною ціллю сучасного демократичного суспільства. Космополітизм переважно був об'єктом критики: багато-хто заперечує існування загальнолюдських моральних цінностей, а єдиною цінністю, за яку слід боротися, вважають приналежність до деякої спільності людей, що має свої вірування, традиції, що відрізняють її від інших. Із цих позицій глобалізація та космополітизм загрожують плюралізму та багатоманітності суспільств. Як відомо, радянські та вітчизняні автори завжди критикували космополітизм як протиставлення до націоналізму та патріотизму. У той же час, у світовій політичній думці панують інші погляди на вирішення цієї колізії: погляди, що

спрямовані на необхідність досягнення компромісу. Космополітизм, на думку Е.Канта, означає бути громадянином двох світів: «cosmos» та «polis». Адже, космополітизм – це можливість бути мешканцем певної місцевості й належати водночас до універсального світу, не заперечуючи при цьому його багатоманітності та своєрідності. Це є почуття приналежності до світового громадянства поза рамками націй. Своєрідний різновид космополітизму формувався в СРСР, в якому культура визнавалася за змістом соціалістичною, і лише за формою національною. Українська РСР була позбавлена власних національних традицій та ідеалів. Тому проголошення державного суверенітету України не могло означати, що українська національна культура почне швидко опановувати політичний простір. Ментально, ідеологічно і культурно Україна значною мірою продовжувала залишатися заповідником радянського способу мислення й поведінки. Національно-демократичні сили виявилися надто слабкими, а інерція радянської політичної культури – надто сильною, щоб молода держава та весь її політикум почали динамічно набувати українського національного характеру, як це спостерігалось, наприклад, у прибалтійських державах. Достатньо нагадати, що фракція КПУ у Верховній Раді України до 2002 р. залишалася найбільш чисельною, а колишня партійна номенклатура й нині продовжує займати провідне місце в органах державної влади та місцевого самоврядування. Помаранчева революція сформувала ілюзію істотних демократичних перемін, які здавалося б органічно пов'язані з особливостями менталітету українського народу. Крім цього, здавалося, що Україна твердо стала на шлях розбудови національної держави і модерної української нації на основі духовних та політичних цінностей українського етносу. «Помаранчевою ейфорією» була охоплена не лише значна частина вітчизняного політикуму, а й провідні політики й політологи Заходу, вважаючи, що Україна та її народний загал демонструє демократичну поведінку європейського гатунку, чим суттєво відрізняється від Росії та її політичної культури. Так, наприклад, всесвітньо відомий політолог З. Бжезинський, виступаючи на восьмому черговому круглому столі «Україна на шляху до державотворення» (листопад 2007 р., м. Київ), пафосно заявляв: «Хочу почати з привітання народу України з його політичною зрілістю. Він ще раз довів і показав, що має політичну культуру, і що йому є чим пишатися. Народ має політичну культуру, яка є частиною загальної політичної культури демократії – вміти погодитися, не бути згідним, гостро дискутувати, політично поділятися, але залишаючись у межах тривалого конституційного процесу... Взагалі-то, Україна має сказати своєму молодшому братові – Росії, щоб навчалася в неї політичної культури». І далі: «Україна є успішною як національна держава. Україна існуватиме, і жодних сумнівів у цьому немає. Україна – це, безперечно, частина європейського пейзажу, частина європейської політичної культури. Вона це продемонструвала» [3]. Через 10 років, що минув після оприлюднення міркувань З. Бжезинського, Україна істотно просунулася на шляху формування національної свідомості та самосвідомості народу. Але, як показали події на Сході України, радянська, совкова психологія та радянський космополітизм вилилися у сепаратистські прояви, які завдали удару по територіальній цілісності держави. Загалом можна сказати, що сепаратизм є ворожою ідеологією щодо націй і національних держав. Тому молоде покоління повинно пам'ятати, що він може стати загрозою суверенній Українській державі.

Список використаної літератури

1. *Космополіт і космополітизм / Стаття про космополітизм. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: : http://slovokalinove.blogspot.com/2009/04/blog-post_28.html*
2. *Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. — Х. : Право, 2015.*
3. *Рудакевич О. Національний принцип: етнополітична концепція нації / О. Рудакевич. – Тернопіль: ТНЕУ. – 2009. – 292 с.*
4. *Саракун Л. П. Космополітизм як феномен сучасного культурного розвитку / Л. П. Саракун // Гуманітарне та патріотичне виховання студентської молоді в умовах глобалізації та євроінтеграції : матеріали всеукраїнської наукової конференції, 19 листоп. 2015 р. – К. : НУХТ, 2015. – С. 32–34.*

5. Черняк К. Патріотизм в Україні сьогодні / К. Черняк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rayonka.com/news/view/name/patritiotizm>
6. Гончарук, Т. В. Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т. В. Гончарук // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 44-71
7. Гончарук Т., Шумка М. Національно-культурна ідентичність як маркер модернізованого українського суспільства // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6. – Л.: УБС НБУ, 2013. – 722с. – С. 391-399.
8. Гурик, М. І. Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації. / М. І. Гурик // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 90-113.
9. Гнасевич Н. В. Українська національна ідея: генеза та сучасний зміст / Н. В. Гнасевич // Світоглядні та соціокультурні засади формування української модерної нації: моногр. / авт.колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 256 с.